

BEBYGGELSE & KARAKTERISTIKA

Sønderballe kaldes en "vejkrydsby", og det hænger sammen med den måde gårdene ligger på i forhold til vejen. Der er sket udskiftning i 1792, og det regnes for at være en tidlig udskiftning, hvilket måske har noget at gøre med, at jorden alle steder her omkring er god. Der er ikke noget system, i den måde jorderne er blevet udskiftet på, hvilket måske bare er foregået efter "det muliges kunst" – alt efter hvor der kunne komme en hest og en plov igennem. Denne landsbystruktur med tætliggende gårde og snoet bygade er stadig tydelig i Sønderballe.

Sønderballe har først og fremmest været en landbrugslandsby, hvorfor bebyggelsen i landsbyen og nærmeste omegn består af gamle gårde, hvortil der i gennem tiden er blevet bygget medarbejderboliger og aftægthuse. Efter 1. Verdenskrig var der 19 landbrug, som bestod af husmænd og gårdmænd. Der var et stærkt sammenhold i Sønderballe, hvilket dels bestod i et arbejdsafhængighedsforhold. De større gårde tilbød arbejde – også om vinteren. På den måde kunne også de mindre bemidlede husmænd og/eller dårligt

stillede få tilværelsen til at hænge sammen. Om vinteren bestod arbejdet i at tærsk og i skovarbejde. Desuden forsynede de større gårde disse dårlige stillede folk med brændsel i vintertiden.

Ud over husmænd og gårde har der været et skibsværft ved Gåsevig, et teglværk ved Sønderballe Strand, en "hjuler og smedje" på Sønderballe Hoved, en skole og en købmand/foderstof/tankstation på Diernæsvej. Af de helt små bebyggelser var der et frysehus på Sønderballe Hoved og et sprøjtehus på Diernæsvej. I nyere tid hvor turisme er blevet et større erhverv, er campingpladsen ved Gåsevig, Sønderballe Strand og Vikærvej blevet etableret. Derudover er der etableret nyere bebyggelse i form af Sønderballe Lejrskole ved Gåsevig og lejrskolen "Solbakken" på Sønderballe Hoved.

Sønderballe Strand består af en typisk kystbebyggelse, med en ældre del med fiskerhuse, bådeværksted og røgeri, og nyere elementer som sommerhuse, campingplads og lystbådehavn. Særlig interessante er de tætliggende sommerhuse på skrænten, uden forhaver og

med stejle trapper ned til Stranden

Vigtige og karakteristiske bygninger i Sønderballe

Skolen på Diernæsvej (P. Gram 1903)

Skolen blev opført i tysk tid, i 1900 i tysk stil. Indtil 1920 var undervisningen på tysk. Skolen lukkede den 18. juni 1982.

Købmanden på Diernæsvej

Stuehuset er opført i tysk tid, i 1890. Ejendommen var i starten en lille landbrugsejendom. Det pakhus, der står på ejendommen, blev under 2. Verdenskrig flyttet fra Sønderballe Strand op til ejendommen af Købmand Karsten Lausten. Pakhuset blev flyttet efter oversvømmelsen i 1941. På Sønderballe Strand blev

pakhuset oprindeligt opført i sammenhæng med en etableret landingsplads i 1912-1913 af den tidligere Købmand C. O. Petersen. På ejendommen var blandet landhandel med kolonial, korn og foderstoffer, foderstof og en tankstation.

Købmanden på Diernæsvej.

Frysehuset på Sønderballe Hoved

Frysehuset på Sønderballe hoved står tilbage som et kulturhistorisk levn. Den vidner om fortællingen om et landbrugssamfund i hastig forandring. Dette frysehus er et andelsfrysehus og blev opført i 1951 og fungerede som sådan frem til omkring 1979.

Sprøjtehuset på Diernæsvej (1897)
 Sprøjtehuset blev opført i tysk tid i 1897 og benyttet af de lokale. I 1942 blev brandslukningsfunktionen overtaget af Hoptrup Frivillige Brandværn.

Luthersk Missions lejrskole "Solbakken" på Sønderballe Hoved
 Luthersk Mission hørte til Vesteregnet, og det var da også "dem" ude fra Vesteregnet, der opførte og benyttede lejrskolen. Det var kirkeforening fra Brandstrup, der oprindeligt benyttede lejrskolen. Her på egnen var det Indre Mission, der "herskede", hvor det første missionshus blev opført i Hoptrup i 1896 (Nordslesvigsk Indre Mission). Indre Mission stod også stærkt her i Sønderballe. Ifølge Bygge- og Bolig Registeret (BBR) blev den første del af lejrskolen opført i 1956 og

den sidste del i 1975. Foruden påske-, sommer- og efterårslejre er der løbende aktiviteter i weekender gennem hele året. I dag er det mange forskellige retninger inden for kirkevæsenet, der benytter lejrskolen. I 1935 var der i øvrigt en KFUK lejr, der fandt stede på Sønderballe Hoved med 1300 deltagere.

Sønderballe Lejrskole ved Gåsevig
 Siden fyrrene har der ligget en primitiv lejrskolebebyggelse ved Gåsevig. Denne bebyggelse oprindelige funktion var forsøgs-

station til tyske undervandsbåde under 2. Verdenskrig. Efter krigen etablerede Haderslev Kommune lejrskole i bygningerne. Den nuværende bygning er opført i 1981.

Sommerhuse ved Sønderballe Strand
 De første sommerhusgrunde, omkring 50 stykker er udstykninger fra ejendommen på Sønderballe Hoved 6. I starten var der opstillet gamle godsvogne, som fungerede som sommerhuse.

Fiskerhuse ved Sønderballe Strand
 Den sidste erhvervmæssige fisker var Peter Tækker. Ved Sønderballe Strand var der desuden røgeri på ejendommen på Sønderballe Strand 68. Der var også én der lavede robåde på stranden.

Campingpladsen ved Gåsevig

Her har der ligget en mindre landbrugsejendom. Der har desuden været et mindre skibsværft, og stedet hedder da også Prøvestenen på gamle kort. Campingpladsen, som startede i 1960'erne, var i begyndelsen meget primitiv, men siden er der sket en udvikling af pladsen i takt med en øget turisme.

Vikær Strand Campingplads

Vikær Strand Campingplads er udstykket fra Sønderballe Gård i 1960'erne af Johannes Friis Scherrebeck

Sønderballe Campingplads

Sønderballe Campingplads er oprettet før 2. Verdens krig og var i starten en FDM lejrplads.

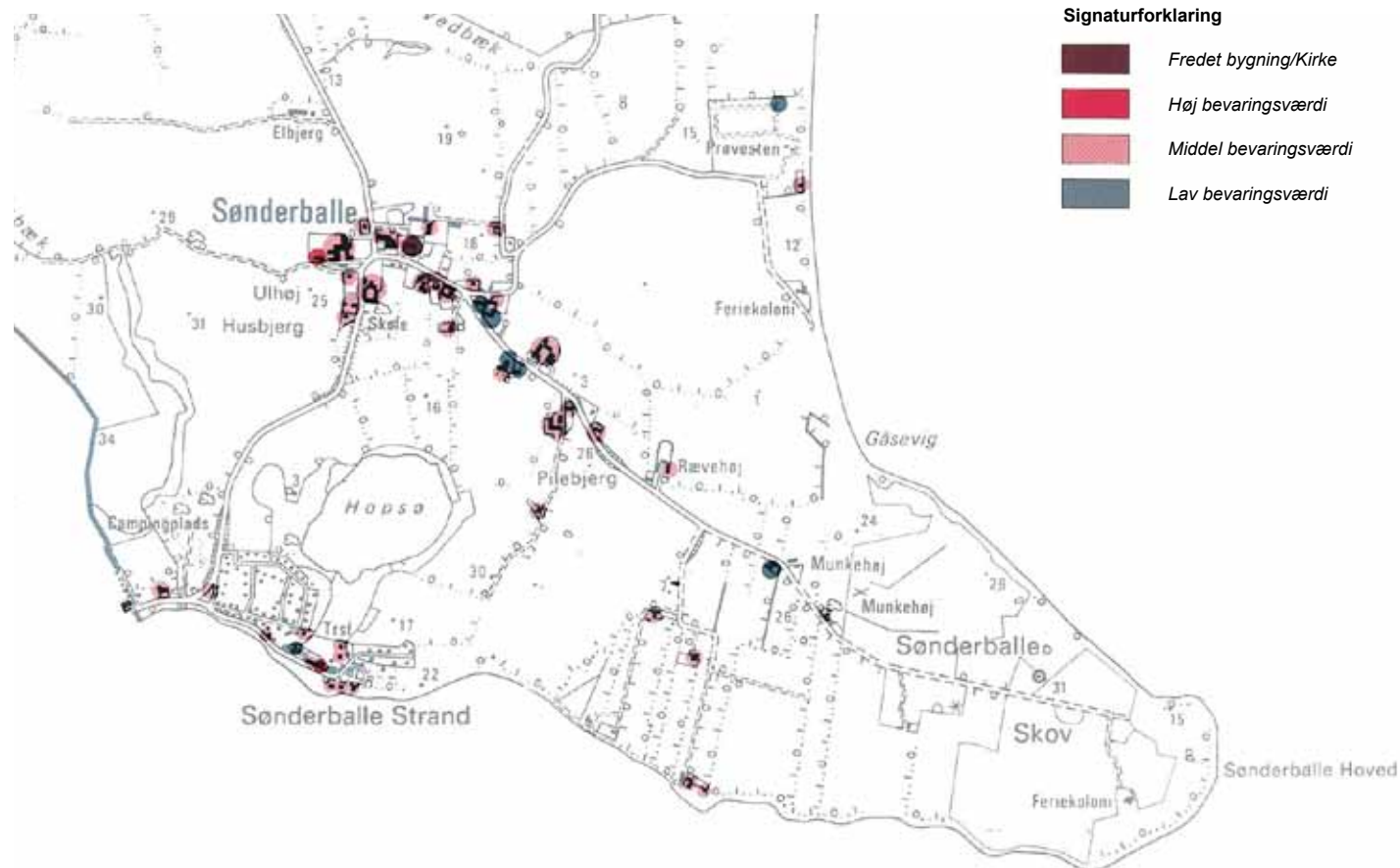
Bevaringsværdige bygninger i Sønderballe Ejerlav

I Sønderballe Ejerlav repræsenterer bebyggelserne de egns karakteristiske særpræg med firlængede gårde og bebyggelse i både dansk og tysk stil ganske godt. Af tysk stil kan nævnes trempelbyggeri og schweizerstil/gewerkschulen-stil.

Haderslev Kommune har ind til videre registreret 4 bebyggelser i Sønderballe Ejerlav. Kommunen udpeger ud fra en såkaldt SAVE-registrering (se Haderslev kommunes eller kulturarvstyrelsens hjemmeside).

Den ene af de 4 registrerede bebyggelser er fredet. Det drejer sig om Sønderballe Hoved 1. Stuehuset er resterne af en firlænget stråtekt gård. Et fjortenfags bondestuehus fra 1800. I 1991 har Haderslev Kommune desuden udarbejdet et Kommuneatlas over bevaringsværdierne i kommunens byer og en række bygninger på landet, atlasset er udarbejdet i samarbejde med Miljøministeriet.

Fredet bygninger

Sønderballe Hoved nr. 6. Huset er fra 1875 og stammer fra tysk tid og er typisk tysk stil. Byggestilen "meso", hvor der tilstræbes symmetri og ligevægt i byggeriet, og hvor der også benyttes disse fine krummelurer.

Sønderballe Strand nr. 83 fra 1797. I dag er det et lille sommerhus med stråtag, men har sikkert tidligere været et lille fiskerhus.

Den meget smukke og fredede ejendom på Sønderballe Hoved 1. Huset stammer fra 1800 og er fredet i 1988. Var oprindeligt stuehuset til en firelænget gård, men er nu det eneste der er tilbage.

Gåsevig nr. 2. Stuehuset har oprindeligt hørt til en firelænget gård og stammer oprindeligt fra 1798.